

id. (97.4); el registrà primer el dicc. de Lab. 1839: «vanitat, presumció; *fachenda*». A Tort. *fatzanda* aproximadament amb el mateix sentit (context en *andàmi*, Vergés Paulí, *Espurnes* v, 153). «Una colla de joves del veïnat hi havia estat a fer una costellada, amb la *fatzenda* de plantar cara a les remors del castell, que tanta basarda feien», Coromines (*Silèn*, VIII, p. 116). De l'aparició en castellà i de les seves variants locals allà, ja en parlo en el DCEC (*fachenda*).

DERIV.: *Fatzender* [Lab. 1839]: «fins un pomell de violes al pit, eh... *fatzenderota!* --- Que surts de missa?», Pons Mass. (*Colla del Carrer* x, p. 126). *Fatzenderia*: «els qui no sabien parlar sense fer trencadissa i se'n vantaven amb superficial *f*», es posaren a malparlar no sols dels qui posaven les bombes sinó de tots els llibertaris ---», Coromines (*Prometeu*, cap. 8, p. 143). *Fatzendejar* [Lab. 1839]; *fatzendar* [NOLLER, *DAG.*] *Fatzendís* [1776, *AlcM.*] *Fatzendós* [NOLLER].

FATXIDA, 'acció de fallar, de frustrar l'intent d'algu', mot modern mallorquí i comarcal del Princ., que s'havia usat un cop en el S. XIV, llavors potser a València: dubtem, tenint en compte això i la *-tx-*, entre una creació expressiva-onomatopèica, i un manlleu del mossàrab. □ 1.ª doc.: c. 1385, Eiximenis.

«--- Com lo missatger que li tramès volgués gran mal a la guineu per moltes *fachides* que li havia fetes, per tal, cant lo dit missatger fo ab l'ase, dix-li-u tot», *Terç* II, 23.28; més que 'acció perjudicial feta a un altre intencionadament' (*AlcM*) probablement el matís deu ser el mateix que avui *fachida* té a Mallorca de «falla, frustració d'un intent, d'una esperança», car això és el que solem atribuir a l'astuta guineu, fallar en el que deixa esperar: li havia «fet el salt» al missatger en moltes coses que li havia promès.

El sentit mallorquí és realment 'fer figa', fallar el tet de qualsevol cosa, particularment el d'una arma: «mentres dugucu ben omplida / sa botella d'aigordent, / ja sabré fer de valent / si es fusell em fa *fatzida*», PdAPeña (*IdOr.* I, 38); AMAlcover a Mall.: «primera envestida del Sr. J.: l'arma li fa *fatzida*», BDLC VI, 300 (i ja va posar això mateix a les seves *Contarelles*). DAMen.: «fer *f*. se escopeta: no dar lumbré al pedernal al dispararla: *dar biga la escopeta* // *Fer o no fer f.*: arrojjar chispas el pedernal herido del rastrillo o eslabón», s. v. *feczida* «resultado contrario al que se esperaba: *fer feczida* --- alguna cosa o persona».

L'ús del terme, potser des de València, o des de l'Ebre, pujant per Cardana i Solsona (*AlcM*, s. v. *fetx-*), es degué propagar fins a Cerdanya, on ens diu R. Volart (*BDC* II, 54) que *fatziga* és «burla que es fa a algú» (també «malifeta», aclariment que potser li fou suggerit per la semblança accidental amb el cast. *fachoria*, i que per tant no crec que hàgim de pendre com a cosa gaire ferma), car a aqueix sentit s'arriba insensiblement des de l'altre més segur: si algú ens falla després de prometre'ns alguna cosa —com qui ens deixa penjats a mitja corda o carregats amb els neulers— ens ho prenem com un escarni, una burla.

Per a l'etimologia el que un ha de sentir com a més orientador és l'ús que en fa, i ja en el S. XIV, un autor tan segur com Eiximenis, i aquí, per començar veiem que el mot tenia *fa-* com a primera síl·laba, i *-ch-* entre vocals. Això ens fa sospitar que Eiximenis es va fer seu el mot a València (on s'acostumà a tantes coses i maneres de dir i de fer, en aquell període fecundíssim i *akme* dins la seva vida), com sigui que una *-tx-* o *-ch-*, tan rarament pertanyent al fons primitiu del català, és un senyal gairebé infal·lible que una forma o mot ens ve d'un llenguatge afí però distint de la nostra llengua, i en particular el mossàrab.

Si no, hauria de ser una creació onomatopèica o expressiva. I realment la seqüència *f-ç-* no ens aparta pas d'aquest ordre d'idees, també suggerit per l'esclafidet de l'arma que falla, cf. angl. *fizzle* «fiasco», *fizzle out* «come to lame conclusion», *to fizzle* «make hissing sound»; certament no hi havia escopetes ni armes de foc (almenys d'ús manual) en el S. XIV: sempre, però, podem pensar en el pedreny o l'esca que fallaven en provar d'encendre foc, encara que ací ja decreixi la semblança onomatopèica. Tanmateix mantinc ben oberta aquesta possibilitat, i fins temo que haurem de quedar en fort dubte.

Però el caràcter tradicional i objectiu de l'estil i llenguatge d'Eiximenis no ens induïxen pas gaire d'aquest costat, la *-ch-* persisteix a evocar el parlar morisquejànt de l'Horta; i hi ha la forta, incommovible, presència en la pagesia de Mallorca, factors tots que insisteïxen en l'índici mossàrab. És clar que és *fatzida*, en *-ida*, la forma originària, i l'alteració *fatziga* en les comarques del Segre (on el mot seria importat) es comprèn per si sola, per la inducció del rigorós sinònim *fer figa* (que no hem hagut de rebuscar gens: el mateix Amengual ens ho va traduir per *dar biga*, encara que ell mantingués intacte el *fatzida* originari).

¿Per què, doncs, no hauríem de fer cas d'aquesta inducció, encara més a fons? No és desenraonat de sospitar que es tracti realment d'un derivat mossàrab de FICUS (que en aquests sentits figurats i pejoratius ja figura en Petroni), on la *c* davant una vocal palatal havia de tornar-se *ç*. Potser una formació adjectival FICĒUS —FICEUM MALUM, REW₃, 3279a—, desbordant-se del seu ús adjectiu cap a una substantivació, com en tants noms de vegetals (*fageus*, *verneus*, *castaneus*, *ficulneus*, *pineus*, *betullia*, etc.): tinguem present que en tants mots arabitats o hispanoàrabs que han passat al romànic, el plural en *-ât* (amb imela *-ât*, sobretot darrere palatal) ha suplantat el singular; o bé seria FICETUM collectiu, plural FICETA (Varró, Plini, Marcial) 'conjunt de figues', d'on 'sèrie de fatxides'; o l'abstracte FICITAS que és 'sicosi, mal del fic' en Casius Felix i 'abundor de figues' en Noni; o bé encara el nom d'ocell FICEDULA (documentat en part com *ficella*), tan ben representat en romànic (REW₃, 3279), que com a moixó fart de figues es podia pendre com a símbol de l'estri que fa figa a cada pas. Fonèticament *-ETA* > *ida* està en regla en mossàrab arabitat, llavors la *ī* es dissimila, la *e* resultant és transcrita força sovint com a *ä* en àrab, i hi ha adaptació aproximada